

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

תוכן

- 1.....הלכתא למשיחא
- א. בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן דכל היכא דמנחה ברשותא דידיה מנחה.....1
- ב. בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה.....2
- 3.....הלכה למעשה
- ג. במים במי מקוה את כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה.....3
- 3.....הלכתא למשיחא
- ד. לכעדרשה מן השרץ.....4
- 4.....הדרן עלך חלל חיבין
- 4.....הלכה למעשה
- ה. אין דורשין ... ולא במעשה בראשית לשנים ולא במרכבה ליחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.....4
- ו. לרבות את הנכרים שמוזהרין על ברכת השם ועל עבודה זרה כישראל.....6
- ז. את הנכרים שמוזהרין על העריות כישראל.....6
- ח. אין דורשין בסתרי עריות לשלשה מאי טעמא סברא ... תלתא חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלו וטרו בהדי הדדי ולא ידעי מאי קאמר רביהו ואתו למישרי איסורא בעריות.....6

דף יא.

הלכתא למשיחא

א. בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן דכל היכא דמנחה ברשותא דידיה מנחה

נטל אבן או קורה של הקדש בשונג כיון שהוציאה מרשות הקדש לרשותו שהיא חולין הרי זה מעל¹, נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל, דאין מועל אחר מועל, כיון שבמעילה ראשונה יצאה לחולין.

¹ תורת הקדשים מעילה טו. אות טז

הַלְכָתָא לְמִשְׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת חגיגה

גיזבר של הקדש שמסורים בידיו אבן או קורה של הקדש נטל לעצמו לא מעל אפילו אם נטל ממקום שמונחין שם והביאן לביתו², שהרי לא הוציאו מרשות הקדש שהרי גם מקודם ברשותו הונח ואף עתה ברשות הקדש הן כמתחלה, ואם נתנה לחבירו וחבירו נטלה לרשותו הרי הוציאה מרשות הקדש, ולכן מועל הגיזבר והנוטל לא מעל, שאין מועל אחר מועל³.

י"א⁴ שהנוטל אבן או קורה של הקדש בזדון ונתנה לחבירו שניהם מעלו⁵, לפי שכל אחד מהן נהנה ופגם, זה נהנה בנתינת המתנה בטובת הנאה שבאה לו, וזה נהנה בקבלתה⁶. ואם נתנה לחבירו והוא גזבר של הקדש, הוא מעל שהרי הוא מזיד והגזבר לא מעל, שהרי לא נכנס לרשותו אלא לרשות הקדש, שמכיון שהוא גזבר אין כאן שינוי רשות, וודאי אין נוח לו לקנות איסור⁷.

ואם נטל אבן שתחת רשותו של גזבר⁸ ונתנה לו שניהם לא מעלו, לפי שתחת רשותו היתה לפני שיתננה לו ותחת רשותו נשארה אחר שנתנה לו, ולא באה לו הנאה.

ב. בנאה בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה

נטל⁹ הגיזבר אבן או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא נהנה עדיין, בנה אותה וחיברה בטיט בתוך ביתו, מעל שהרי מיד כשבנאה נהנה, שהוסיף בביתו משל הקדש¹⁰. וי"א¹¹ שלא מעיל אלא אם סיתתה או ששינה אותה מתבניתה.

² ואין להקשות על כל פנים שליחות יד בפקדון הוה, ולחייב מעילה, יש לומר שולח יד בפקדון צריך שיתכוון להוציאו מרשות מפקיד בשעה ששולח בו יד, אבל הך גזבר הרי סבור ששלו הוא, דכל מועל הרי אינו רק בשונג, תפארת ישראל בשם תוס' בין מסכת מעילה פרק המשנה ד ועיין ערוך השולחן העתיד (הלכות מעילה סימן קעז סעיף ה) "ולא אבין הלא כל מעילה בשונג הוא סבור שלו הוא ומ"מ חייבתו תורה בהוצאה מרשות אף שלא היתה כוונתו לגזול, וא"כ ממילא גם בשליחות יד כן הוא. וצריך לחלק דשליחות יד שאני, וזה שאמרו שאין אדם מועל אלא במתכוין זהו אשליחות יד, כלומר דבמזיד כששלח יד וודאי מועל והוה דומיא דשליחות יד בפקדון ולא בשונג. אבל כמה מהדוחק הוא זה, וגם הלשון שהביאו התוס' שם מחגיגה מכדי מיגזול גזליה לא משמע על שונג, אך לפנינו הגירסא בחגיגה מכדי משקל שקליה ע"ש".

³ תורת הקדשים מעילה יד: אות טו, ערוך השולחן העתיד שם סעיף א

⁴ רמב"ם הלכות מעילה פרק ו הלכה ז

⁵ הרמב"ם מפרש דקושיא דמאי שנא הוא ומאי שנא חבירו אין הפי' איזה חילוק בין רישא לסיפא כמו שפירשו רש"י ותוס', אלא אסיפא קאי על מה שאמרה המשנה הוא מעל וחבירו לא מעל מאי שנא הוא וכו', כלומר למה חבירו לא מעל הרי שניהם מועלים, ומתרין בגיזבר עסקינן, כלומר שהמקבל הוא גזבר ולא נכנס לרשותו אלא לרשות הקדש ועדיין לא נשתמש בו ואין החיוב רק מפני שינוי רשות וכיון שהוא גזבר אין כאן שינוי רשות. ערוך השולחן העתיד שם סעיף ב

⁶ רמב"ם על משנה מסכת מעילה פרק ה משנה ד

⁷ שהרי הגזבר בשונג ערוך השולחן העתיד הלכות מעילה סימן קעז סעיף ו

⁸ פי' המשניות לרמב"ם שם

⁹ רמב"ם שם הלכה ח

¹⁰ פי' המשניות שם תפארת ישראל מעילה שם אות כו

¹¹ הר המוריה שם מתו סב"ק.

הלכתא למשיחא בדרף היומי

מסכת חגיגה

נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חיברה, לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה, שאין זו הנייה הניכרת. שהרי לא באה לו הנאה עד שישב וייהנה במה שתמנע ממנו השמש והרוח¹². אבל אם נהנה בשוה פרוטה וכגון שהיו פירותיו נתונים תחת הארובה, והיו גשמים דולפים עליהם, וסתם פי ארובה באבן של הקדש, כיון שהגין עליהן בשוה פרוטה, מעל¹³.

הלכה למעשה

**ג. במים במי מקוה את כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה
הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה
ארבעים סאה**

התבאר בעירובין דף ד. ובפסחים דף קט. שאין האשה עולה מטומאת נדתה ברחיצה במרחץ. ואפילו עלו עליה כל מימות שבעולם, עדיין היא בטומאתה, וחייבין עליה כרת עד שתטבול כל גופה בבת אחת במעין או במי מקוה, כלומר מי גשמים שנקוו לגומא, ואף על פי שאינן מים חיים¹⁴, כלומר מי נביעה, שיש בהם ארבעים סאה שהם 332 ליטר לגר"ח נאה. 572 ליטר לחזו"א.

ושיעורם, אמה שהיא 48 ס"מ לגר"ח נאה 57.6 ס"מ לחזו"א, על אמה, על רום שלש אמות שהם 1.44 מ' לגר"ח נאה 1.73 מ' לחזו"א במרובע, באמה בת ששה טפחים וחצי אצבע, ואם הוא רחב יותר ואינו גבוה כל כך, כגון שהיה אמה וחצי מעוקבת או 84 ס"מ מעוקבים, כשר, אם יכולה להתכסות כל גופה בהן בבת אחת.

וכן אם המים משוכים, כגון מעין שמים זורמים ממנו באפיק משורי, ואין בשום מקום ממנו מ' סאה מרוכזים, אבל כשתערף כל המים שמתחלה ועד סוף הם מ' סאה, טובלין בכל מקום ממנו שגוף הנטבל מתכסה בו, בין אדם בין כלי. אך אם המים זורמים במדרון אין טובלים בו עד שיחיה מ' סאה מכונסים במקום אחד.

הלכתא למשיחא

¹² רמב"ם פי המשניות שם

¹³ ר"ב מעילה שם

¹⁴ שאין צריך מים חיים אלא לזב (דכתיב ביה מים חיים) ולא לנדה ולזבה

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

ד. לכעדשה מן השרץ

השרץ אב מאבות הטומאות¹⁵ מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינו מטמא במשא, והנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, ושיעור טומאתו בכעדשה וכל השרצים מצטרפין לכעדשה.

הדרן עלך הכל חייבין

דף יא:

הלכה למעשה

ה. אין דורשין... ולא במעשה בראשית לשנים ולא במרכבה
ליחיד אלא אם כן היה חנם ומבין מדעתו

מעשה בראשית¹⁶ כלומר מדעי הטבע והמחקר בראשית הבריאה. וי"א¹⁷ שהוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית. ומפסוק שלאחריו. וי"א¹⁸ שהוא סודות הקבלה, איך בתחלת הבריאה השתלשלו העולמות זה אחר זה, עד שנברא עולם הגשמי הזה. ומעשה מרכבה המדע האלהי והוא הדבור על כללות המציאות ועל מציאות הבורא ודעתו ותאריו והיוב הנמצאים ממנו

¹⁵ רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פרק ד הלכה ב

¹⁶ פי' המשניות כאן (חגיגה פ"ב מ"א)

¹⁷ תויו"ט שם על פי תוס'

¹⁸ תפארת ישראל שם אות ג ועיין פתח עינים "כתב הרב הקדוש מהרח"ו זצ"ל שמעתי ממורי הרב זלה"ה כי מעשה בראשית הם דרושי עולם התהו שזה היה בבראשית קודם התקון. ומעשה מרכבה הם דרושי התקון והתלבשות הפרצופים זה בזה והרכבת פרקי אי" בוז"ן וזה נקרא חידוש העולם והשינויים שיש מומן לזמן בעניני סדרי התלבשות עכ"ל הרב ז"ל."

הַלְנָתָא לְמִשְׁיחָא בְדִף הַיּוֹמִי

מסכת חגיגה

והמלאכים והנפש והשכל הדבק באדם ומה שאחרי המות¹⁹. וי"א²⁰ שמעשה המרכבה הוא שראה יחזקאל ושראה ישעיה. וע"י הזכרת שמות של קדושה משתמשים בכתר, וצופין איך משמרות המלאכים במעמדן ואיך היכל לפנים מהיכל, כעין הסוכין ברוח הקודש. וי"א²¹ שהוא סוד נעלם ונשגב שנקרא "קבלה אלהית", דהיינו להתבונן בספירות, שהן הכלים והכחות שבהן פועל הקדוש ברוך הוא בעולמו, ולכן הן כביכול מרכבה לאין סוף ב"ה, וע"י התבוננת זה מציין האדם מרחוק בעצם אלהות ומכיר מי הוא אביו שבשמים, וי"א דר"ל הלימוד להרכיב שמות הקדושים, להוציא בכחם פעולות חדשות בעולם, והוא הנקרא "קבלה מעשית"

צווי החכמים הראשונים²² שאין דורשין בדברים האלו ברבים, לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בורין, אלא לאדם אחד מודיעין מעשה בראשית ומלמדין אותן ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו. ומעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשים בו אא"כ היה חכם ומבין מדעתו מוסרין לו ראשי הפרקים. והוא שיתעורר מעצמו ויבין הכוונה בעצמו, ולא הי' צריך לפירוש אלא שרומזים לו הרמזים, והוא סובר בהן סברתו ושקול דעתו.

ומחמת חשיבות שני המדעים הללו הטבעי והאלהי ובעדק החשיבו, הזהירו מללמדם כשאר המדעים הלמודיים, וידוע שכל אדם בטבעו משתוקק לכל המדעים בין שהוא טפש או חכם, ואי אפשר לאדם שלא יחשוב בשני המדעים האלו בעיון ראשון, ומשליט מחשבתו עליהם בלי שיהיו לו הקדמות ולא נכנס בשלבי המדע, לפיכך מנעו מזה והזהיר על כל.

כי ההמון אינו יכולים להבין אותם העניינים ואינם מתלמדין אלא מאחד לאחד בקבלה כי מעט מזעיר הוא מה שישכילו מהם ההמון, וכשישמע הסכל תשתבש אמונתו ויחשוב שהם סותרין האמת והוא האמת והנכון, ומעשה מרכב' אין דורשין בו כלל אא"כ הי' כמו שאמרו חכם ומבין מדעתו.

ומה שאסרו²³ מללמוד שמות השם הנז'. הוא על כח פעולתו. ומעשה שע"י נעשה. אך ידיעת אותיותיו ומלותיו בלבד הרי נודע. וחלילה למחברים הקדושים שהיו כותבין אותו ומפרסמין אותו אילו היה זה בכלל האיסור אלא שהאיסור הוא על ידיעת הפעולה והמעשה שע"י.

¹⁹ ואין נראה לי שיקרא כל זה מעשה מרכבה, דא"כ חכמת המרכבה הוה ליה למתני, ר"ב במשנה שם

²⁰ ר"ב שם

²¹ תפא"י שם ה

²² רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ד הלכה י – יא

²³ תויו"ט שם

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

ומ"מ אין ללמד קבלה או זוהר ברביס²⁴, שמא יהיו אנשים לא הגונים שישמעו וח"ו יקצצו הנטיעות כשיבינו בצורה לא נכונה.

ו. לרבות את הנכרים שמוזהרין על ברכת השם ועל עבודה זרה בישראל

בן נח²⁵ שעבר ע"ז הרי זה חייב, והוא שיעבוד כדרכה, וכל ע"ז שבית דין של ישראל ממיתין עליה בן נח נהרג עליה, וכל שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח נהרג עליה, ואף על פי שאינו נהרג אסור בכל, ואין מניחין אותו להקים מצבה, ולא ליטע אשרה, ולא לעשות צורות וכיוצא בהן לנוי.

בן נח שבירך את השם, בין שבירך בשם המיוחד, בין שבירך בכינוי בכל לשון חייב, מה שאין בן בישראל.

ז. את הנכרים שמוזהרין על העריות בישראל

שש²⁶ עריות אסורות על בני נח – האם, ואשת האב, ואשת איש, ואחותו מאמו²⁷, וזכור, ובהמה, שנאמר על בן יעזוב איש את אביו זו אשת אביו, ואת אמו כמשמעה, ודבק באשתו ולא באשת הבירו, באשתו ולא בזכור, והיו לבשר אחד להוציא בהמה היה ועוף שאין הוא והם בשר אחד, ונאמר אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה.

ח. אין דורשין בסתרי עריות לשלשה מאי טעמא סברא...

תלתא חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלו וטרו בהדי

²⁴ כתב עת אורייתא יח, תשנ"ו, קיב – קטו עניני תפילה מהרב עזרא בצרי

²⁵ רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה ב – ג

²⁶ רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה ה

²⁷ אבל בתו ס"ל שבן נח מותר בבתו וכמשי"כ בלחם משנה לתרין אל קושיית הכ"מ דאמאי לא פסק רבינו כר"מ אליבא דר' עקיבא דכל ערוה שב"ד ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה. וכתב "לי לא קשה כלל דטעמו של רבינו משום דאמרו שם פ' ארבע מיתות (דף נ"ח ב) אמר רב הונא עכו"ם מותר בבתו ופירש"י ז"ל בין לר' אליעזר בין לר' עקיבא דקסבר רב הונא לא ילפינן שאר עריות מהנך דכתיב בהאי קרא מדפרט כל הני ש"מ דוקא כתבינהו ע"כ. וכיון דרב הונא אית ליה דר"ע אית ליה דהני דוקא נקטינן כוותיה דמשמע ליה לרב הונא דר"מ אית ליה הכי דסבר כר"ע אבל ר"ע לית ליה כר"מ דמדפרט הני משמע הני דוקא ואולי בקבלה אית ליה הכי ואפילו ללישנא בתרא דאמר ואיכא דאמרי עכו"ם אסור בבתו לא אמר אלא בבתו דוקא משום דלא נשא אדם את בתו ואפי" בהא אמרו בגמרא דלא היא אלא כלישנא קמא דרב הונא נקטינן והוא טעמו של רבינו וכדכתיבנא."

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת חגיגה

הדדי ולא ידעי מאי קאמר רבייהו ואתו למישרי איסורא בעריות

אין דורשין²⁸ בסתרי עריות²⁹ בשלשה, מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב והשנים נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמוע, שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר ששמע מורה להקל, לפיכך אין דורשין אלא לשנים כדי שיהיה האחד השומע מפנה דעתו ויודע מה שישמע מן הרב. וי"א³⁰ שבימינו שלומדים מתוך הכתוב מותר.

²⁸ רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה יז

²⁹ פרש"י שאין מפורשות כגון בתו מאנוסתו ואם חמיו כו' עכ"ל ולשון סתרי לא משמע כן ומתוך ספר ישן למדתי לפרש סתרי ממש וסוד איסור עריות כגון סוד איסור אחותו דהשמן מונה את ישראל באיסורה שהרי עולם בתחלת בנינו היה שקין והבל נשאו אחותם ואין האדם דן בשכלו לאסור וכן באיסור אחות אשתו אין אדם דן בשכלו שמטתו של יעקב שלימה היתה ונשא אחות אשתו והנך תרי דשקלי ומרי בהדדי ולא שמעו מעם סוד בזה מרבין ואתי למשרי איסורא בעריות כי האי והשתא ניהא דהוה סתרי עריות דומה ממש למעשה בראשית ולמעשה מרכבה שהם ודאי סודות ודברים נסתרים ממש. מהרש"א חידושי אגדות

³⁰ בדרכי משה הקצר יורה דעה סימן רמו ס"ק ט הביא "בחידושי אגודה (חגיגה סי' ב) כתב בשם ראבי"ה (חגיגה פ"ב סו"ס תתה) הא דאין דורשין בעריות בשלשה היינו בימי התנאים ואמוראים שהיו לומדים על פה אבל אנו הלומדים דבר הכתוב אין לחוש עכ"ל. ואני מצאתי בספר הזוהר פרשת אחרי מות סתרי [נ"א סדר] עריות ומעמן על דרך הקבלה ושרומזין כולן על מעשה מרכבה ולכן נראה לי שעל זה אמרו שאין דורשין בעריות וכו' מיהו בתלמוד שלנו משמע שהדבר כפשומו".